

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

”Barn i vår ålder vet inte sitt egna bästa”

En kvalitativ studie om hur barn resonerar kring regler i fritidshemmet

Peter Johansson
Alexander Wennergren
Program: Grundlärarprogrammet med inriktning
mot arbete i fritidshem

Examensarbete: 15 hp
Kurs: LRXA1G
Nivå: Grundnivå
Termin/år: VT/2015
Handledare: Louise Peterson
Examinator: Björn Haglund
Kod: VT15-2920-017-LRXA1G

Abstract

Vår studie fokuserar på hur barn i fritidshemmet resonerar kring regler i verksamheten. Forskningsfrågorna som vi utgått från handlar om hur barns inflytande över regler möjliggörs samt vilka regler barnen uttrycker sig ha möjlighet att påverka. Vår barndomssociologiska bakgrundsteori har gett oss möjlighet att studera barns aktörskap, samt hur barns medborgarskap ges uttryck för i den vardagliga praktiken i fritidsverksamheten.

Studien har genomförts i ett fritidshem där 55 barn i fjärde och femte klass är inskrivna. Empirin i denna kvalitativa studie är inhämtad genom gruppintervjuer och samtalspromenader. Vi har samtalat med 17 barn vid sex olika tillfällen. Den kvalitativa ansatsen har gett oss möjlighet att närma oss deltagarnas verklighet och genom att utgå från att studera barns perspektiv vill vi lyfta fram barns röster.

Resultatet av studien visar hur perspektiv på barn och barndom har betydelse för hur barnen upplever och strävar efter sina rättigheter till inflytande på beslut som gäller regler i verksamheten. Resultatet visar också på att barnen påverkar regelbesluten genom att de utmanar och bryter mot reglerna. Denna delaktighet i formandet av reglerna uppfattas dock inte alltid av barnen. Barnen uttrycker att det är de vuxna som bestämmer reglerna, men deras utsagor visar även på hur barns utmanande av regler ibland leder till förändringar av dessa. Då barnen uttrycker att de har inflytande på regler handlar det framför allt om strukturerande av aktiviteter som finns tillgängliga för barnen i fritidshemmets verksamhet.

Nyckelord: Fritidshem, regler, barns inflytande, barns perspektiv, barndomssociologi, medborgarskap.

Förord

Vi vill först och främst rikta ett stort tack till de barn som tog sig tid att delta i vår studie. Utan er hade inte denna studie kunnat genomföras. Vi vill även tacka pedagogerna på fritidshemmet för den hjälp och stöd ni gett oss.

Vi vill tacka Sarah och Rebecca för trevliga fikastunder och goda samtal i caféet under skrivprocessens tyngsta perioder. Tack till alla kompisarna i datasalen på våning tre som stått ut med våra utläggningar och nervösa sammanbrott. Tack till Karin och Beata som skänkt oss mod och stöd.

Till sist vill vi rikta ett stort tack till vår handledare Louise för stort engagemang och stöd i vårt arbete.

Innehåll

Förord	1
1 Inledning	4
1.1 Syfte och frågeställningar	4
2 Bakgrund	6
2.1 Demokrati, fostran och ordningsregler i skolans styrdokument	6
2.2 Empiriska studier kring regler och inflytande	7
2.2.1 Regler och värdepedagogik	7
2.2.2 Regler som central aspekt av medborgarskap	8
2.2.3 Barns inflytande i förskolan	9
2.2.4 Studier på grundskolan och förskolan	9
2.3 Barns perspektiv – barnperspektiv	9
2.4 Barn och barndom som föränderliga begrepp.....	10
3 Teoretiska utgångspunkter	12
3.1 Barndomssociologi	12
3.2 Beings och becoming	13
4 Metod	15
4.1 Val av metod	15
4.1.1 Intervjuer.....	15
4.1.2 Samtalspromenader.....	16
4.2 Urval	17
4.3 Tillvägagångssätt	18
4.4 Empiriskt material	18
4.5 Analysförfarande	18
4.5.1 Bearbetning av material	18
4.5.2 Analysansats	19
4.6 Studiens tillförlitlighet	19
4.7 Etiska överväganden	20
5 Resultat och analys	21
5.1 Beskrivning av fritidshemmet.....	21
5.2 Att tänja på regler	22
5.3 Vad är en regel?	24

5.3.1	"Barn i vår ålder vet inte sitt egna bästa"	26
5.3.2	Varför finns regler?	27
6	Diskussion	30
6.1	Resultatdiskussion	30
6.1.1	Regler beroende av den sociala kontexten	30
6.1.2	Inflytande villkorat till strukturerande regler och aktiviteter	31
6.1.3	Barndomssynens roll i barnens vardagspraktik	31
6.2	Metoddiskussion	32
6.3	Implikationer för den pedagogiska praktiken	32
6.4	Förslag på fortsatta studier	32
6.5	Slutkommentar	33
7	Referenslista.....	34
8	Bilagor	36
8.1	Bilaga 1	36
8.2	Bilaga 2	37
8.3	Bilaga 3	38

1 Inledning

Under vår utbildning till lärare i fritidshem, samt genom tidigare arbete inom området har vi upplevt att det finns skiljaktigheter i barns och pedagogers syn på inflytande och delaktighet och hur det kan möjliggöras för barnen. I vår kommande yrkesroll anser vi att det är viktigt att ge barnen utrymme för ett aktivt deltagande i utformandet av verksamheten. Vi upplever att det fostransuppdrag som skolans styrdokument förmedlar ger en bild av barn som *blivande* demokratiska medborgare. Detta anser vi vara problematiskt i relation till barnens vardagliga deltagande i demokratiska processer i deras verksamhet då ett sådant deltagande förordar en förståelse kring barns rättigheter och förmåga till inflytande och delaktighet. Att barn ses som *blivande* demokratiska medborgare kan således leda till att fokus, i fritidshemmets verksamhet, riktas mot att förbereda barnen för ett sådant medborgarskap och inte mot att främja barns deltagande i den vardagliga praktiken. Vi menar även att barns förväntningar på sina möjligheter till deltagande i planering och genomförande av verksamhetens undervisning påverkas av huruvida barn ses som *blivande* eller faktiska demokratiska medborgare.

Vår studie ämnar studera regler i fritidshemmet utifrån barns perspektiv. Vi har valt att fokusera på hur barn ser på olika former av regler som ges uttryck för i verksamheten och i vilken utsträckning de har möjlighet att påverka och vara delaktiga i utformandet av dessa. Genom att ta del av och lyfta fram barns röster om regler i fritidshemmet hoppas vi att vårt arbete kan bidra med kunskaper kring barns inflytande på regler och hur detta kan möjliggöras. Vi vill även bidra med kunskap kring reglers påverkan på barns delaktighet i verksamheten och hur barn medverkar i konstruerandet av fritidsverksamhetens regelsystem. Med utgångspunkt i barndomssociologiska teorier söker vi förståelse kring barns medborgarskap och hur det ges uttryck för i deras deltagande i fritidshemmets praktik. Genom att vi ser barn som aktiva medskapare av samhället omkring dem vill vi skapa förståelse kring på vilket sätt barns deltagande tar sig uttryck.

Enligt de allmänna råden för fritidshem ska läraren i verksamheten arbeta för att: ”tillsammans med eleverna planera och utvärdera undervisningen, och förbereda eleverna för delaktighet och med ansvar och för de rättigheter och skyldigheter som präglar ett demokratiskt samhälle” (Skolverket, 2014, s. 61). Då det ingår i uppdraget som lärare i fritidshem att arbeta för barnens delaktighet i undervisningen anser vi att vår studie kan bidra till en ökad förståelse kring hur barnen upplever sitt deltagande. Fokus i vår studie riktas mot regler i relation till barns inflytande på verksamheten. Vi vill därmed belysa regler som en aspekt av det demokratiska arbete som pågår i fritidshemmet genom att undersöka barns upplevelser av delaktighet i skapandet av regler.

Tidigare forskning inom fältet har berört barn och elever inom skolans och förskolans verksamhet. Vi har tagit del av forskning som utgår från både barns och vuxnas perspektiv och som studerar barns inflytande och delaktighet. Inga av dessa studier är dock gjorda inom det fritidspedagogiska fältet och därför hoppas vi att vår studie kan bidra till den samlade kunskapen inom forskningsfältet.

1.1 Syfte och frågeställningar

Syftet med föreliggande studie är att belysa barns inflytande på regler i fritidshemmet. Genom att lyfta fram barns perspektiv vill vi bidra med kunskap om hur regler skapas i fritidshemmet och på vilket sätt barn kan göras delaktiga i arbetet.

Frågeställningar:

- Vilka regler, i fritidshemmets verksamhet, uttrycker barnen att de har möjlighet att påverka eller besluta om?
- På vilket sätt möjliggörs barns inflytande på regler i fritidshemmet utifrån barns perspektiv?

2 Bakgrund

I det här kapitlet redogör vi för litteratur, forskning och andra texter som är relevanta för vår studie. Vi inleder med att lyfta fram vad skolans styrdokument säger om skolans och lärarens demokratiska och fostrande uppdrag samt vad som skrivs om ordningsregler i skolan. Vi fortsätter sedan med att presentera en del forskning som gjorts inom det forskningsfält som vi intresserar oss för. Vi redogör även för begreppsparet *barnperspektiv* och *barns perspektiv* som utgör en viktig grund för insamlandet av vår empiri. Till sist ger vi en kort beskrivning av hur *barn* och *barndom* kan ses som kulturellt konstruerade begrepp.

2.1 Demokrati, fostran och ordningsregler i skolans styrdokument

I läroplanen för grundskolan (Skolverket, 2011), där även fritidshemmet innefattas, och i *Allmänna råd för fritidshem* (Skolverket, 2014) beskrivs ett demokratiuppdrag som betonar att verksamheten ska bedrivas i demokratiska former men också att utbildningen ska förmedla och utveckla kunskaper om demokrati. Läroplanen betonar på flera ställen skolans uppdrag att förbereda barnen för ett deltagande i ett demokratiskt samhälle. I första delen av läroplanen, *skolans värdegrund och uppdrag*, kan man läsa följande:

Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar. Undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att aktivt delta i samhällslivet. Den ska utveckla deras förmåga att ta ett personligt ansvar. Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen och få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar. (Skolverket, 2011, s. 8)

Detta uppdrag beskriver vikten av att verksamheten bedrivs genom demokratiska arbetsformer. samtidigt förmedlar det, enligt vår tolkning, en syn på elever och barn som en grupp som befinner sig i ett förberedande stadie av ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhälle. Vi anser att detta är intressant för vår studie då vi studerar hur synen på barndom kan diskuteras i samband med barns utsagor om förståelse av regler samt barns inflytande på dessa.

I *Allmänna råd för fritidshem* (Skolverket, 2014) betonas fritidshemmets möjligheter till utveckling av sociala kunskaper. I råden anges bland annat att:

Elevernas utveckling och socialisation sker i grupp och det är också inom gruppen som sociala normer och värden prövas och utvecklas. I fritidshemmet ska stor vikt läggas vid att uppmuntra eleverna att i samspel med kamrater utveckla sin sociala kompetens. (Skolverket, 2014, s. 37)

Elevgruppen i fritidshemmet ses här som en arena för sociala kontakter. Gemenskapen ger möjligheter till främjande av social kompetens och fritidshemmet ska enligt *Allmänna råd för fritidshem* fungera som en plats där sociala normer och värden ges utrymme för prövning och utveckling. I råden beskrivs även vikten av att barn ges inflytande på undervisningens mål, innehåll och arbetsformer samt att detta inflytande ökar i takt med barnens ålder och mognad. I vår studie intresserar vi oss för hur barn ges och utövar inflytande på verksamhetens arbete utifrån regler. De kommentarer som de allmänna råden framhåller ger oss möjlighet att öka vår förståelse kring hur pedagoger och lärare kan tänkas arbeta för att främja barnens möjlighet till inflytande och delaktighet.

Grundskolans läroplan menar att normer och regler utgör en aspekt av skolans fostransuppdrag. De poängterar att läraren ska ”samarbeta med hemmen i elevernas fostran och klargöra skolans normer och regler som en grund för arbetet och för samarbete” (Skolverket, 2011, s. 13). De redogör också för begreppet *fostran*, vilket de menar innebär ett överförande av bland annat kunskaper och värden mellan generationer. De värderingar som ett demokratiskt samhälle vilar på ska förmedlas av skolan genom just fostran. I vår studie intresserar vi oss bland annat för på vilket sätt regler kan diskuteras i relation till fostran av demokratiska medborgare. Vi ställer oss frågor om huruvida fritidshemmets arbete för att förbereda barn för ett aktivt deltagande i ett demokratiskt samhälle kan påverka arbetet med att ge möjlighet till barns inflytande på verksamheten. Är fostransuppdraget förenligt med uppdraget att bedriva verksamheten i demokratiska arbetsformer?

I Skollagen (SFS 2010:800) framskrivs att alla skolor ska utforma gemensamma ordningsregler för hela enheten. Det är rektor som beslutar om ordningsreglerna men utformningen av dem ska ske under medverkan av eleverna. Hur denna medverkan av elever kan se ut i praktiken framkommer dock inte i lagparagrafen.

2.2 Empiriska studier kring regler och inflytande

Under den här rubriken kommer vi att presentera tidigare forskning inom det fält som vi intresserar oss för.

2.2.1 Regler och värdepedagogik

Thornberg (2006) har i sin avhandlingsstudie undersökt hur den *värdepedagogik* ser ut som sker i interaktionen mellan lärare och elever i skolpraktikens vardag. Med begreppet värdepedagogik menar författaren det förmedlande av värden som sker i skolan både genom planerad undervisning men också genom mer rutinmässiga interaktioner mellan lärare och elever. Skolans och lärares moraliska påverkan på och fostran av elever fokuseras i begreppet. Regler utgör en viktig aspekt av lärares förmedling av värden och fostran av elever. Thornberg belyser hur regelsystem i skolan används för att uttrycka värden som skolan ska förmedla men problematiserar också det faktum att värdepedagogiken inte bara inbegriper de värden som beskrivs i skolans styrdokument utan också mer oreflekterade och förgivettagna värden hos lärare. Studien visar att lärares personliga föreställningar av värden och normer präglar pedagogiken som de genomför.

I avhandlingsstudien utgår Thornberg (2006) från att moral, värden och normer är sociala konstruktioner som skapas i interaktionen mellan människor. Regler utgör en viktig komponent i skolans värdepedagogiska arbete och förståelsen av dessa skapas i interaktionen mellan elev och lärare. Studien resulterar bland annat i en kategorisering av regler som vi kommer att redogöra för under nästkommande rubrik. Genom dessa kategorier lyfter författaren fram vilka former av regler som barnen i studien uppfattar som meningsfulla, respektive är kritiska mot. Thornberg menar också att den kritik mot vissa former av regler, som eleverna uttrycker i studien, sällan presenteras för lärarna. Vilka regler som eleverna visar acceptans för beror på hur trovärdigt de kan argumenteras för. Eleverna förutsätter att lärarna bestämmer reglerna och därför utgör lärarnas argument och förklaring av reglerna en viktig aspekt av hur de accepteras och värderas. Liksom Corsaro (2005) beskriver barn som aktiva medskapare av den kultur de deltar i, kan Thornberg genom resultaten av sin studie lyfta fram att barn inte bör ses som passiva mottagare av skolans och lärares regler. Barnen i studien ger uttryck för ett aktivt och kritiskt reflekterande och värderande av regler.

Thornbergs (2006) studie om regelarbete i skolan belyser enligt oss hur regler används för att fostra elever till de värden som skola och lärare framhåller som viktiga. Skolans styrdokument och dess förmedling av en nationellt gemensam värdegrund utgör en faktor i lärarnas upprättande av regler men Thornberg visar också hur lärares egna föreställningar av värden har stor betydelse för hur värdepedagogiken i skolan utförs. Vi anser att detta ger relevans åt vår studie om barns inflytande på regler i fritidshemmet samt ger oss stöd i hur vi kan förstå barns utsagor om deltagande i regelarbetet.

Thornberg (2006) beskriver hur barn i skolan värderar och upplever regler. Vår studie genomförs i fritidshemmets praktik och kan därmed vara ett komplement till Thornbergs forskning dels då den senast nämnda berör skolan under tidsramen för klassrumspraktik men också på grund av att vi fokuserar barns inflytande.

2.2.1.1 Kategorier av regler

Genom elevers och lärares utsagor urskiljer Thornberg (2006) i sin studie fem kategorier av regler. Han redogör även för dessa kategorier i boken *Det sociala livet i skolan* (Thornberg, 2013). *Relationella regler* utgår ifrån hur man bör bete sig mot varandra som till exempel att inte kränka någon. *Strukturerande regler* handlar om att strukturera aktiviteter som pågår i verksamheten. Dessa regler kan till exempel innebära att inte störa kamrater som arbetar eller att inte förstöra skolans egendom och materiel. *Skyddande regler* handlar om att bibehålla säkerheten för sig själv och andra. Exempel på sådana regler kan vara att barnen inte får klättra i träd eller regler som är kopplade till hälsa såsom att barnen inte får ha med sig godis till skolan. *Personella regler* handlar om att ta personligt ansvar för sig själv och de handlingar man utför. Till sist beskriver författaren *Etikettsregler* som handlar om hur en individ ska uppföra sig i olika sociala situationer och som ofta är hävdade ur tradition. Exempel på detta kan vara frågan om man får bära keps inomhus. Thornberg (2013) menar att en och samma regel kan rymmas under flera olika kategorier. Till exempel kan användandet av svordomar vara regelbrott mot relationella regler, då svordomen används för att kränka någon, samtidigt som det också kan beröra eventuella etikettsregler om att använda ett vårdat språk.

Vi anser att dessa kategorier är användbara för oss i vår undersökning då de utgör en grund för hur vi kan förstå hur regler uppfattas av barnen i vår studie. Vi vill undersöka huruvida barns utsagor om inflytande på regler kan kopplas till de olika kategorierna.

2.2.2 Regler som central aspekt av medborgarskap

Olsson (2012) redogör för barns ”levda medborgarskap”. Med utgångspunkt i bland annat barndomssociologiska teorier intresserar hon sig för hur barnen i studien ger uttryck för sitt medborgarskap i förhållande till deras upplevelser av rättigheter, skyldigheter och ansvar. Med begreppet levda medborgarskap vill författaren framhäva hur människor utövar sitt medborgarskap i praktiken och i vardagen snarare än hur medborgarskap beskrivs ur ett juridiskt avseende där stat eller samhälle formellt förmedlar rättigheter och skyldigheter. Begreppet fokuserar på hur barn utövar sitt medborgarskap i nuet till skillnad från hur barn deltar i skolans formella demokratiska forum såsom i exempelvis elevråd.

I Olssons (2012) artikel redogörs för ett delresultat av en studie där barns upplevelser och acceptans av säkerhetsregler undersöks. Här tar författaren stöd av Thornbergs (2006) kategorier av regler. Olsson (2012) menar att regler utgör en viktig aspekt av barnens levda medborgarskap då de föreskriver hur man ska förhålla sig till samhället omkring en genom

rättigheter och skyldigheter. Författaren har genom samtal i fokusgrupper studerat barn mellan 8 och 15 år och resultat av forskningen visar att barnen i studien är mer benägna att visa acceptans och implementera regler som är knutna till vuxenstyrda fritidsaktiviteter som barnen deltar i, såsom ridning och fotbollsträningar, än vad de är gentemot regler i skolan. Författaren problematiserar idéer om barns inflytande och delaktighet i skapandet av regler som en viktig aspekt av acceptans och implementering av dem. Hon kunde se att fritidsaktiviteterna inte gav större möjligheter för barns inflytande på regler än vad skolan gjorde, snarare tvärtom. Viktigare aspekter av barnens acceptans av regler menar Olsson är gruppmedlemskap och identitet. Att få delta i en grupp och bli erkänd för det påverkar barnens förhållningssätt till reglerna. När de känner tillhörighet till en grupp tar barnen till sig reglerna och gör de till sina egna. Att barns inflytande på beslut som rör regler skulle vara helt ovidkommande för barns aktörskap är dock inte fallet. Barn i skolan visar på aktivt deltagande men i frågor som inte de vuxna i första hand intresserar sig för.

Vi anser att Olssons (2012) artikel är intressant för oss i vår forskning då den problematiserar begreppen delaktighet och inflytande i förhållande till barns uppfattningar av regler. Vi syftar dock inte till att undersöka barns acceptans eller lojalitet till regler men Olssons studie ger oss stöd i förståelsen av reglers påverkan på barns upplevda och uttryckta medborgarskap. Det är intressant för oss att diskutera vilka syften som finns bakom regler i relation till hur de påverkar barns vardag. Olssons forskning visar också på hur barns sociala relationer är en viktig aspekt av barns medborgarskap och förhållande till regler.

2.2.3 Barns inflytande i förskolan

Arnér (2006) har genomfört en studie där hon deltagit i ett utvecklingsarbete om pedagogers förhållningssätt till barns initiativ och inflytande i förskolan. Utvecklingsarbetet har genomförts i ett flertal förskoleavdelningar i en kommun och forskaren har inhämtat sin empiri genom att delta i nätverksträffar och seminarier tillsammans med berörda pedagoger. Genom att analysera utvecklingsarbetet och pedagogernas berättelser kring det vill hon undersöka hur pedagogernas förhållningssätt till barns inflytande kan förändras. Utvecklingsarbetet handlade om hur barn kan ges inflytande i sin vardag genom att pedagogerna intar ett bejakande förhållningssätt till initiativ som barnen tar istället för ett nekande. Författaren kopplar barns inflytande på verksamheten till möjligheten till att påverka sin vardag. Resultaten av studien visar bland annat på att en verksamhet som är allt för styrande och reglerande hindrar barnen från att ta ansvar och få inflytande.

Vi anser att denna studie är intressant för oss då den belyser hur barns inflytande påverkas av pedagogernas förhållningssätt till det. Arnérs (2006) koppling mellan inflytande och barns möjlighet till att påverka sin vardag ger oss möjlighet till att reflektera kring reglers påverkan på det demokratiska arbetet i det fritidshem vi studerar.

2.2.4 Studier på grundskolan och förskolan

De studier som vi har valt att lyfta fram i detta kapitel utgår från skolans och förskolans praktik. Då det inte har gjorts mycket forskning på fritidshem har vi istället intresserat oss för studier från grundskolan och förskolan som berör inflytande, medborgarskap och regler.

2.3 Barns perspektiv – barnperspektiv

Halldén (2003) menar att ”barnperspektiv” och ”barns perspektiv” kan beskrivas som ett sätt att urskilja vem som formulerar perspektiven eller skapar kulturen som barnen ingår i.

Barnperspektiv skrivet som ett ord, beskriver ett perspektiv som fokuserar och syftar till att utgå ifrån barns villkor och deras perspektiv och verka för barns bästa eller studera en kultur skapad för barn. Barnperspektivet uppmärksammar exempelvis konsekvenserna för politiska bestämmelser eller vilka erfarenheter som ryms i de olika positioner som barn tillåts att inta i ett samhälle. Utifrån detta perspektiv behöver inte informationen komma från barnen själva.

Barns perspektiv innebär att skapa sig förståelse kring ett perspektiv eller en kultur som är barnets egna och där barnen själva är deltagande och bidrar till informationen. Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) menar att delaktighet och barns perspektiv är beroende av varandra samt att barns perspektiv är en förutsättning för att vuxna ska kunna göra barn delaktiga. Pramling Samuelsson och Sheridan betonar även att för att närma sig barns perspektiv förutsätts ett förhållningssätt där de vuxna tillskriver barnen en egen kultur och ett eget sätt att förstå och erfara världen. Genom att lyssna till barns ”röster” och tolka barns agerande kan vuxna föra fram barns tankar, men för att barnen aktivt ska kunna påverka sin situation fordras att deras agerande och delaktighet tas på allvar. Pramling Samuelsson och Sheridan betonar att barnen förfogar över inflytande och delaktighet först när de erfar att de blir hörda och sedda och deras intressen och intentioner bemöts och tillvaratas på ett respektfullt sätt.

Vi vill i vår studie ta tillvara barnens perspektiv för att få en ökad förståelse för deras syn på regler i fritidshemsverksamheten. Vi strävar efter att möta barnen och samtala med dem utifrån deras syn på den verksamhet de befinner sig i. Genom våra samtal med barnen vill vi ta till vara deras röster. Pramling Samuelsson och Sheridan styrker vikten av att ta tillvara barns perspektiv och menar att ”När barn erfar att deras värld blir hörd och sedd, att deras intressen, intentioner och sätt att förstå bemöts och tas tillvara på ett respektfullt sätt menar vi att barn har inflytande och är delaktiga” (Pramling Samuelsson & Sheridan, 2003, s. 71–72).

2.4 Barn och barndom som föränderliga begrepp

Johansson (2005) redogör för Philippe Ariés tankar om barndom och menar att begreppet är en modern uppfinning och att det fanns en tid då barndom som social och kulturell konstruktion inte existerade. Johansson menar att det idag råder en samstämmighet inom det samhälls- och kulturvetenskapliga forskningsfältet att barndomen ses som en kulturell konstruktion. Detta synsätt innebär inte ett förnekande av unga människor, utan fokuserar istället på hur de har framställts och tolkats på olika sätt vid olika tider, på olika platser och i olika kulturella kontexter. Under medeltiden ingick barnen i de vuxnas gemenskap genom att de delade arbetet och fritiden med de vuxna. Det fanns inget skäl till att avskilja andra, än de allra yngsta, från att tillhöra kategorin *vuxen människa*. Johansson poängterar att det idag finns flertalet omständigheter som leder till att vi vill kategorisera unga människor på olika sätt. Det är vanligt förekommande att kategoriseringar utgår ifrån pedagogiska, utvecklingspsykologiska eller psykoanalytiska teorier vilket påverkar utformningen av verksamheter såsom barnomsorg, skola och barnsjukvård. Barndomen kan delas upp i mindre segment och det är svårt att bedöma och veta någonting om ett enskilt barn enbart utifrån dess ålder. Andra strukturer så som klass, religion, regionalitet, kön och etnicitet har en betydelse utöver det faktum att varje individ är unik och aldrig går att ringa in med stöd av kategoriseringar.

Begreppet barn kan även förhålla sig till mer generella och universella termer så som i lagstiftning och i dokument om barns rättigheter. FNs barnkonvention omfattar samtliga individer på jorden som är yngre än 18 år och tillskriver dem rätten till liv, hälsa och säkerhet

samt rätt till information, lek, kultur och fritid oavsett nationalitet, kön, ekonomisk ställning och fysiska samt psykiska förmågor (Johansson, 2005). Johansson menar att gränser för var barndomen slutar är både flytande och föränderlig samt att detta påvisar att barndomen kan ses som en arena för förhandlingar och maktkamper. Det finns många som intresserar sig för att definiera barn och barndom skriver Johansson som även påpekar att barnen själva är med och deltar i skapandet av dessa definitioner. Pramling Samuelsson och Sheridan (2003) talar om barnkonventionen och läroplanen som en styrande part i det pedagogiska arbetet inom i det svenska skolväsendet. De menar att barnkonventionen slår fast att barn har olika rättigheter vilket bland annat innebär att de ska ges möjlighet att bli respekterade och lyssnade på som individer. Rättigheterna sträcker sig även till rätten att uttrycka sin åsikt i betydande sammanhang för barnen samt att de har rätt att få vara delaktiga i sitt eget lärande. Pramling Samuelson och Sheridan redogör även för Woodheads kritiska syn på barnkonventionen då den enligt författarna utgår från västerländska barns situation. Författarna menar att barnen i utvecklingsländer ger en mer komplex bild av sin vardag där bland annat arbete ingår för att stödja och bidra till familjens försörjning och överlevnad. Pramling Samuelsson och Sheridan lyfter fram Woodheads argument för att barn som arbetar måste bli respekterade och få möjlighet att känna att de är aktiva deltagare inte passiva offer.

3 Teoretiska utgångspunkter

För att förstå barns utsagor och få en inblick i deras verklighet i fritidshemmets verksamhet utgår vi från ett barndomssociologiskt perspektiv på begreppet barndom. Genom det perspektivet får vi möjlighet att utforska barns aktörskap i skapandet av det sociala livet i fritidshemmet. Med utgångspunkt i William A. Corsaros barndomssociologiska idéer vill vi belysa barn som aktiva medskapare av den kultur de lever och verkar i. Genom teorier och begrepp som vi redogör för i följande rubriker söker vi förståelse kring hur barnen i vår studie upplever sitt medborgarskap och deltagande i fritidshemmet praktik.

3.1 Barndomssociologi

Prout och James (1997) ser barndomssociologin som ett paradigmskifte i synen på barndomen. De slår fast att barndomen är en social konstruktion och menar att utöver den biologiska omogenheten som barndomen innebär, så är barndom något som är strukturellt och kulturellt konstruerat i samhället. De hävdar att barndomen inte kan skiljas från faktorer så som klass, etnicitet och kön och menar att det inte finns en barndom utan ett flertal som varierar beroende på kultur och struktur som individen verkar i. Prout och James menar att barns relationer och kultur är värda att självständigt studeras utifrån deras perspektiv oberoende av vuxenvärlden. Prout och James förespråkar att man utifrån det barndomssociologiska utför etnografiska studier då dessa ger barnen en röst och en delaktighet i insamlingen av data.

En forskare och företrädare inom barndomssociologin är William A. Corsaro. Han studerar barn och barndom ur ett sociologiskt perspektiv där han menar att barn aktivt deltar i skapandet och reproduktionen av den kultur de verkar i. Barn ska inte ses som passiva mottagare som endast formas av den kultur och det samhälle de lever i utan de är sociala aktörer som också är med och omformar kulturen (Corsaro, 2005).

Författaren problematiserar begreppet socialisation och menar att begreppet riskerar att endast synliggöra de individuella aspekterna av barns sociala utveckling där barn lär och anpassar sig efter vuxenvärlden. Han menar istället att barn har ett kreativt och innovativt sätt för att delta i samhället vilket han beskriver med hjälp av begreppet ”interpretativ reproduktion” (interpretive reproduction). Den kollektiva aspekten av socialisation måste lyftas fram där socialisation ses som något som skapas i gemenskap med andra. Barn förhåller sig till vuxna och till varandra då de skapar olika kamratkulturer. Med ordet reproduktion vill Corsaro (2005) belysa att barn inte endast mottar kulturen de lever och införlivar den utan är aktiva deltagare i skapandet och förändringen av den. Barn är samhälleliga medborgare och inte endast en grupp människor som ska förberedas för ett medborgarskap.

Två aspekter av hur man kan se på barndom som Corsaro (2005) redogör för och som vi anser är intressanta för vår studie handlar om hur barndom både kan betraktas som en begränsad period i livet (en ”temporär” aspekt) men även som en kategori av människor, en samhällelig struktur liksom kön, ålder och klass (en ”permanent” aspekt). Författaren menar att ett permanent perspektiv, där barndom ses som en kategori av människor som kontinuerligt byter medlemmar, bör lyftas fram i studerandet av barndom. Detta ger underlag för att studera barn som aktörer som i förhållande till sina kamrater och vuxenvärlden formar och omformar det som utgör deras verklighet. I vår studie undersöker vi hur regler upplevs men också på vilket sätt de skapas och reproduceras samt på vilket sätt barn upplever att de deltar i den processen. Genom att använda barndomssociologiska teorier som utgångspunkt i våra analyser vill vi lyfta fram barnens röster. Istället för att prata om barn vill vi prata med barn.

Corsaro (2005) redogör för begreppet "secondary adjustments" som på svenska kan översättas till sekundära anpassningar. Han menar att sekundära anpassningar beskriver hur barn försöker återta ett visst mått av kontroll över sin vardag genom att i samspel med varandra skapa kreativa lösningar för att kringgå regler som vuxna beslutat om. Författaren beskriver ett exempel där barn smugglar med sig leksaker från hemmet till skolan trots att detta var mot skolverksamhetens regler. Barnen visade leksakerna, som var tillräckligt små för att kunna gömmas i en ficka, för varandra och lekte med dem i smyg. I många fall såg lärarna vad som föregicks men valde att ignorera regelbrotten vilket utgör en viktig och kreativ aspekt av sekundära anpassningar. Att regelbrotten är tillräckligt oansenliga för att vuxna ska låta bli att korrigeras dem. Corsaro menar att dessa gömda regelbrott är högt värderade i barnens kamratkulturer och existerar på grund av existensen av regeln i sig. Sekundära anpassningar verkar på det sättet att de dels utgör ett stöd för regeln samtidigt som de möjliggör en förändring eller slopande av regeln. Författaren har i sina studier kunnat se att sekundära anpassningar i många fall leder till förändringar av regler då lärare har observerat och erkänt den kreativitet som barnen visat då de skapar dessa kringgåenden av regler. Han menar också att lärare ibland själva deltar i sekundära anpassningar tillsammans med barnen och på det sättet visar barnen att regler alltid är bundna till en social kontext. Vi anser att teorin om sekundära anpassningar är intressant för vår studie då det ger oss underlag för att analysera och diskutera barns aktiva deltagande i fritidshemmets verksamhet och i den regel- och normskapande process som sker där.

3.2 Beings och becomings

Qvortrup (1987) intresserar sig för det maktförhållande mellan vuxna och barn som struktureras i vårt samhälle. Vi förstår författarens mening som att det råder en syn på barndom som innebär att barnet på grund av sin status som minderårig förväntas att integreras i samhället genom att socialiseras till de värden och färdigheter som tillhör vuxenvärlden. Han förklarar detta genom att redogöra för en syn på barndom genom begreppen "human beings" och "human becomings". Han menar att en syn på barn som human becomings exkluderar barn från att vara en del av samhället. Barn bör ses som självständiga individer som utgör en del av samhället.

Johansson (2005) redogör för Qvortrups begrepp om human being och human becomings och menar att vissa forskare använder de svenska benämningarna "varande" och "blivande". Hon hävdar dock att man med de svenska översättningarna går miste om associationen till "human" det vill säga det mänskliga. Barnen bemöts således inte som medborgare och medmänniskor som lever här och nu (beings) utan som blivande eller icke färdiga människor (becomings). Johansson menar även att begreppsparet beings och becomings kan ses som kritik mot utvecklingspsykologiska teorier där barn utvecklas utefter givna stadier tills det att de blir fullvärdiga vuxna. Problematiken med sådana teorier menar hon är att barn inte ses som människor med individuella kompetenser. "Om utvecklingen är kumulativ och varje ny förmåga läggs till de tidigare äger ett yngre barn inga kompetenser som inte ett äldre barn eller en vuxen har" (Johansson, 2005, s. 52). Författaren framhäver också att ett utvecklingstänkande riskerar att motverka en syn på barn som unika individer som är reflekterande och som, här och nu, agerar som aktiva samhällsmedborgare.

När vi i vår studie undersöker barns påverkan och inflytande på regler i fritidshemmet finner vi tankar om barn som beings eller becomings intressanta. Vi vill få ökad förståelse kring hur maktförhållandet mellan vuxna och barn påverkar barnens inflytande samt hur teorier om syn

på barndom, både hos barn och vuxna, kan relateras till barns deltagande och levda medborgarskap i fritidshemmets verksamhet.

4 Metod

I detta kapitel redogör vi för de metoder vi har använt för inhämtande av empiri. Vi beskriver även hur vi har gått tillväga när vi har analyserat vårt material. Till sist redogör vi för vår studies tillförlitlighet samt vilka etiska överväganden vi har gjort.

4.1 Val av metod

I vår studie använder vi oss av kvalitativa metoder såsom intervjuer och samtalspromenader. Vi anser att en kvalitativ ansats ger oss möjlighet att studera hur barn upplever och tänker kring regler i fritidshemmets verksamhet. Vi vill skapa förståelse av barns perspektiv på det ämne som studien berör och vi anser att samtal med barn är det bästa sättet för att tillägna oss den kunskapen.

Fejes och Thornberg (2009) menar att syftet med kvalitativ forskning handlar om att förstå det som studeras till skillnad från kvantitativ forskning som handlar om att förklara eller beskriva något. En forskare som använder sig av kvalitativa metoder intresserar sig för att komma nära det som studeras och vill gå på djupet inom området medan kvantitativ forskning betonar beräkning och statistiska analyser. Forskare som använder sig av kvantitativa metoder försöker placera människor eller företeelser i, av forskaren, förutbestämda kategorier och på det sättet skapa generaliserbar kunskap.

Kvalitativa metoder bygger på intervjuer, observationer eller textanalyser som inte syftar till att användas statistiskt. Ahrne och Svensson (2011) menar att det är svårt att definiera vad kvalitativa metoder är då användningen av dessa har sett olika ut genom historien. Författarna talar istället om kvalitativa data, data som i insamlad empiri, och menar att dessa data kan bestå av intervjusamtal eller anteckningar från observationer och kan användas till att studera företeelser som är svåra att betrakta med hjälp av våra sinnen. Företeelser som är svåra att ta på såsom upplevelser, känslor och tankar. Författarna problematiserar dock idén om att kvalitativa studier skulle ge mer djup till forskningen och menar att det snarare är frågeställning och noggrannhet i analysen som avgör detta. De menar dock att en studie som utförs med kvalitativa metoder ger förutsättningar för forskare att komma nära de miljöer och människor som studien berör och därmed skapa kännedom om det som studeras. Författarna menar att kvalitativ forskning inte kan göra samma anspråk på att vara generell som kvantitativ forskning kan genom sina statistiska data. De menar att andra krav på trovärdighet ställs på en kvalitativ forskning.

Studier som görs utifrån teorier om barndomssociologi genomförs med fördel genom etnografiska metoder såsom intervjuer, samtal och observationer (Halldén, 2007). I vår studie fokuserar vi på intervjuer och samtal. Samtalspromenader möjliggör även observationer då samtalen äger rum på platser där barn verkar. Vi väljer dock att inte fokusera på observationer i denna studie då vi anser att tiden för studien är för knapp för den omfattande bearbetning och analys som detta skulle medföra.

4.1.1 Intervjuer

Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2011) beskriver intervju som en metod för att tillägna sig kunskaper om människors upplevelser och känslor kring ett fenomen men också för att få en inblick i sociala förhållanden bland människor. En form av kvalitativ intervju, som författarna beskriver, är av konstruktivistisk natur och handlar om att intervjun ses som en interaktion mellan den intervjuade och den som intervjuar. Mening skapas genom denna interaktion och

forskaren som leder intervjun försöker tolka och förstå meningen i informantens utsagor. Författarna menar också att intervjun kan problematiseras genom ett socialkonstruktivistiskt synsätt då intervjun alltid präglas av det sammanhang den ingår i. Aspekter som, på vilket sätt den intervjuade har förstått ämnet som intervjun berör samt den aktuella sociala kontexten där intervjun äger rum, påverkar de svar som den informanten ger. En svaghet i intervjuer som vetenskaplig metod, menar författarna, är att det samtal som intervjun utgör kan resultera i att den intervjuade svarar utifrån en annan avsikt än vad intervjuaren tänkt sig. Ett exempel på sådan avsikt är att en människa som blir intervjuad har genom intervjun en möjlighet att välja hur den ska presentera sig själv. Intervjun medför då en form av en identitetsskapande.

Vetenskapliga forskningsmetoder borde ses som redskap för att få svar på den frågeställning som studien presenterar. Fokus i valet av metod bör läggas på vilken sort kunskap forskaren vill generera. Är syftet med studien att ta reda på hur människor resonerar kring en upplevelse av något är det förståelse som *eftersöks* snarare än fakta, och därmed är intervju en lämplig metod (Widerberg, 2002).

4.1.1.1 Genomförande av intervjuer

I vår studie väljer vi att intervju barn i grupp där tre barn åt gången samtalar tillsammans med intervjuaren. Vårt syfte med gruppintervjuer är att skapa trygghet hos barnen, dels ur ett maktperspektiv då barnen är fler i antal än de vuxna men också genom att barnen kan ta stöd i varandras berättelser. Att barnen kan ta stöd av varandra i samtalet och därmed utveckla sina berättelser ger också möjlighet för ett bredare och mer nyanserat resultat av intervjun. Fortsättningsvis i detta examensarbete kommer vi främst att använda oss av begreppet samtal då vi talar om de genomförda intervjuerna.

Dahlin-Ivanoff (2011) redogör för fokusgruppsdiskussioner som en forskningsmetod där en grupp människor, med stöd av en diskussionsledare, diskuterar ett ämne. Hon menar att denna metod ger möjlighet för forskaren att ta del av flera olika perspektiv på ett och samma fenomen. Den interaktion som uppstår mellan deltagarna i diskussionen medför möjligheter att studera gruppens delade förståelse av ämnet som fokuseras. Metoden kan också ge balans åt den maktaspekt som utspelar sig mellan informanter och den som intervjuar då deltagarna kan stärka varandra och därmed sina egna åsikter och utsagor. Det är av stor vikt att diskussionsledaren arbetar för att skapa en tolerant och tillåtande miljö för diskussionen då man menar att kunskap utvecklas i en sådan.

Vi utgår från en intervjuguide när vi genomför våra samtal med barnen. Intervjuguiden kan ses som halvstrukturerad då vi utgår från ett antal frågor men också ger plats för barnen att styra samtalet utefter deras funderingar kring ämnet. En halvstrukturerad intervju möjliggör att ordningsföljden på frågorna kan ändras för att fördjupa samtalet. Det blir också möjligt för följdfrågor att ställas (Kvale & Brinkmann, 2009).

4.1.2 Samtalspromenader

Klerfelt och Haglund (2011) har i sin studie talat med barnen på olika fritidshem för att få kunskap kring hur verksamheten konstrueras. De utgår från ett socialkonstruktivistiskt perspektiv som beskriver hur vår verklighet konstrueras i interaktion med andra människor. För att närma sig deltagarnas perspektiv använder sig Klerfelt och Haglund av narrativa intervjuer där de tillsammans med barnen samtalar kring ett gemensamt konstruerat objekt. I sin studie utgår författarna från barnen i fritidshemmet för att bidra till att öka kunskaperna kring verksamheten utifrån deras perspektiv.

Klerfelt och Haglund (2011) talar om samtalspromenader vilket innebär att barnen leder forskaren till de platser som de vill berätta om. Barnen ges således makten att styra samtalsinnehåll. Författarna använder sig även av fotografier i sin studie som ett komplement till samtalsunderlag.

4.1.2.1 Genomförande av samtalspromenader

Vi utgår från samtalspromenader då vi anser att de ger oss möjlighet att samtala med barnen kring regler utifrån deras perspektiv. Barnen leder oss till platser där de brukar befinna sig under fritidstiden. I anslutning till dessa platser samtalar vi kring regler som är kopplade dit. Vi använder oss av samtalspromenader i syfte att få ta del av barnens perspektiv. Som vi har nämnt ovan så påverkas informantens utsagor av platsen där samtalen äger rum (Eriksson-Zetterquist & Ahrne, 2011). För att nå barns perspektiv menar Halldén (2007) att det är viktigt att använda sig av metoder där barnen själva får komma till tals. Genom att studera barns platser där de befinner sig, kan barnens verklighet analyseras utifrån deras ståndpunkt. Vi för anteckningar och tar ljudupptagningar som grund för analys.

4.2 Urval

Fritidshemmet som vi har valt som utgångspunkt i vår studie är beläget i ett mindre samhälle i utkanten av en större svensk stad. Verksamhetens närmiljö och upptagningsområde omges av ett villaområde där en majoritet av barnen är hemmavarande. Fritidshemmets byggnad delas med grundsärskolan och ligger fristående men lättillgänglig från skolans huvudbyggnad. Fritidsverksamheten består av två pedagoger och 55 inskrivna barn. Verksamheten riktar sig till barn i årskurs fyra och fem. En majoritet av de inskrivna barnen i fritidshemmet är pojkar. Enligt informanterna nyttjar grundsärskolans elever och personal lokalerna tidvis.

Vårt val av fritidshem utgick främst från tidigare kontakter med fritidspedagoger. Den pedagog som vi först kontaktade var positivt inställd till att låta oss få genomföra vårt insamlade av empiri i verksamheten. Barnen i denna verksamhet var också positivt inställda till att delta i vår studie vilket vi ansåg vara viktigt för att kunna möjliggöra insamlandet av empiri. Fritidshemmet var även beläget inom ett rimligt reseavstånd för vår del vilket vi ansåg vara viktigt då tiden för insamlade av empiri var begränsad. Vårt val av fritidshem skulle kunna beskrivas utefter Trosts (2010) redogörelse för *bekvämlighetsurval*. I korta ordalag beskriver han denna form av urval som att ”man tar vad man råkar finna” (Trost, 2010, s. 140-141). Vi har dock fört diskussioner kring urval. I början av vår arbetsprocess diskuterade vi huruvida vår undersökning skulle utgå från de fritidshem där vi har genomfört vår verksamhetsförlagda utbildning. Vi valde dock att inte utgå från dessa verksamheter, då vi ansåg att vår redan etablerade relation till barnen i fritidshemmen skulle kunna påverka våra intervjuer och samtalspromenader negativt. Vi hade inte kunnat anta en roll som objektiva forskare. Vi valde således en verksamhet där ingen av oss hade en relation till barnen.

Vi har valt att fokusera på *ett* fritidshem i vår studie. Anledningen till detta är att vi vill intervjua flera barn på en och samma avdelning för att kunna skapa möjlighet för analys av eventuella gemensamma förståelser kring regler som barnen ger uttryck för existerar. Vi anser att vår teoretiska utgångspunkt i barndomssociologi möjliggör en analys där barns medborgarskap och aktiva deltagande i regelskapande processer inom deras fritidsverksamhet kan undersökas.

Då vi intervjuar barn i studien är vi beroende av vårdnadshavares underskrifter på att de tillåter att deras barn deltar. En del av vårt urval blir därmed att intervju de barn vars vårdnadshavare har gett tillåtelse.

4.3 Tillvägagångssätt

Vid första mötet med fritidshemmet höll vi en kort presentation, om oss och vår studie, under ett så kallat måndagsmöte där alla barnen som befann sig på fritids den dagen deltog i.

För att utveckla vårt tillvägagångssätt och våra intervjufrågor valde vi att genomföra en pilotintervju där vi samtalade och genomförde en samtalspromenad med tre av barnen på fritidshemmet. Denna pilotintervju gav oss möjlighet till att utveckla våra kunskaper i att samtala med barn samt till att testa om våra intervjufrågor gav oss möjlighet att undersöka det som ämnas i studien. Pilotintervjun kom även att användas under vår analys som *intervju 1*.

Samtalen genomfördes i grupper om tre barn och två intervjuare förutom i intervju 6 där två barn deltog. Samtalet utspelade sig i ett av rummen på fritids där vi hade störst chans att få samtala ostört. Vi lät barnen styra vilken placering vi skulle ha i rummet. Ibland satt vi runt ett bord och ibland i en hörnsoffa med tillhörande soffbord. Vi lade fokus på att skapa en trygg miljö för barnen genom att börja med att presentera oss, småprata och låta barnen ställa frågor till oss. Samtalen pågick i ca 15-20 minuter för att sedan fortsätta i form av samtalspromenader vilka pågick i ca 10-15 minuter. Under ett av tillfällena valde vi att inte genomföra en samtalspromenad då vi lät det föreliggande samtalet pågå under längre tid. Vi värderade samtalet, vid detta tillfälle, till att vara av stort värde för vår forskning. Samtalspromenaden valdes då bort för att ge tid och energi till samtalet. Alla samtal och samtalspromenader dokumenterades i form av ljudupptagning som vi sedan transkriberade.

4.4 Empiriskt material

Vi har gjort sex gruppintervjuer med tre informanter i varje grupp förutom i den sista då två barn deltog. Sammanlagt har vi samtalat med 17 barn. Alla samtal efterföljdes av en samtalspromenad förutom intervju tre. Nedan följer en tabell som ger översikt över de genomförda intervjuerna. Samtalspromenaderna är inkluderade i den utskrivna tidsangivelsen. Tidsangivelsen utgår från ljudupptagningar. Namnen på deltagarna är kodade.

Tabell 1. Intervjuer/samtalspromenader och deltagare

Intervju 1: Mattis, Birk och Per.	29:03 minuter
Intervju 2: Tommy, Emil och Karlsson.	28:07 minuter
Intervju 3: Madicken, Elisabet och Abbe.	28:39 minuter
Intervju 4: Anton, Lina och Niklas.	29:30 minuter
Intervju 5: Pelle, Melker och Johan.	27:19 minuter
Intervju 6: Alfred och Berra.	30:33 minuter

4.5 Analysförfarande

Under denna rubrik redogör vi för hur vi har analyserat vår insamlade empiri.

4.5.1 Bearbetning av material

Vi började med att transkribera våra inspelade ljudupptagningar. I bearbetningen som följde vårt insamlade empiriska material valde vi som ett första steg att läsa transkriberingarna

enskilt var och en för sig. Detta gjorde vi i ambition av att till en början få en egen och vidare bild av det insamlade materialet samt för att urskilja teman oberoende av varandra. I nästa steg möttes vi och samtalade kring de teman vi kunnat tyda för att urskilja om våra uppfattningar skilde sig eller var överensstämmande. Därefter samtalade vi kring vad vi uppfattade vara utmärkande för materialet och kom överens om två teman som vi ansåg vara lämpade som grund för analysen.

4.5.2 Analysansats

Vi har använt oss av en tematisk analysansats då vi analyserat vårt empiriska material. Tematisk analys är en process där man urskiljer teman från det empiriska material i förhållning till den fråga som man ställer sig i sin studie. Detta stödjer forskaren i att identifiera mönster i det insamlade materialet (Willig, 2014). Vi har både utgått från en teoretisk driven analys, där vår teoretiska utgångspunkt har varit vägledande i sökandet efter teman, och en empiriskt driven analys där vi utgår från barnens utsagor.

4.6 Studiens tillförlitlighet

För att förklara och argumentera för vår studies tillförlitlighet väljer vi att redogöra för tre begrepp som Kvale och Brinkmann (2009) beskriver: *validitet*, *reliabilitet* samt *generaliserbarhet*.

En studies *validitet* innebär hur sanningsenlig och giltig studien är. Kvale och Brinkmann (2009) menar att frågan om validitet innebär att en metod undersöker det den säger sig undersöka. Validitet innebär också huruvida påståenden och argument kan anses sanningsenliga. I vår studie är vi medvetna om att informanternas utsagor kan påverkas av det faktum att vi som forskare är vuxna och de intervjuade är barn. Vår ställning som vuxna kan av barnen förknippas med pedagogerna i verksamheten. Att informera barnen om deras konfidentialitet och vår roll som forskare har varit viktigt för att barnen ska känna sig trygga i att dela med sig av sina erfarenheter.

Reliabiliteten innebär vilken tillförlitlighet forskningsresultatet har. Kvale och Brinkmann (2009) menar att en studie som är reliabel ska kunna utföras av en annan forskare som kommer fram till liknande resultat. Intervjuns utformning är en viktig aspekt av tillförlitligheten hos studien där till exempel ledande frågor kan påverka informantens svar. Genom att göra efterforskningar inom det kunskapsfält som vår studie berör gör det möjligt för oss att förstå och bearbeta det insamlade materialet. Vi utgår från en intervjuguide i samtalen med barnen där hänsyn tagits till frågor av ledande karaktär. Vi spelar även in våra intervjuer och samtalspromenader för att kunna lyssna på materialet flera gånger och därmed återge en så korrekt bild av barnens utsagor som möjligt.

Frågan, om en studie är *generaliserbar*, handlar om huruvida kunskaperna som den genererar är överförbara till andra sammanhang och personer. Kvale och Brinkmann (2009) visar på att intervjustudier ofta blir ifrågasatta för sin brist på generaliserbarhet på grund av att de innehåller för få intervjudeltagare. De menar dock att kravet på att generalisera är problematiskt då det ger uttryck för att det existerar en sanning om att vetenskaplig kunskap skulle vara "...giltig för alla platser och tider, för alla människor från evighet till evighet" (Kvale & Brinkmann, 2009, s. 280). I vår studie antar vi en kvalitativ ansats och vi gör inget anspråk på generalisera de resultat som görs. Då tiden för vår studie är begränsad använder vi oss av samtal i grupper, på tre individer i varje, för att möjliggöra att ett större antal barn får sina röster hörda.

4.7 Etiska överväganden

Vi utgår från vetenskapsrådets etiska riktlinjer (Vetenskapsrådet, 2002). De redogör för fyra huvudprinciper för forskning, *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet*. Informationskravet innebär att forskaren ska informera studiens deltagare om vad studien ska innehålla, att det är frivilligt att delta samt att deltagarna när som helst kan avbryta sin medverkan. Samtyckeskravet handlar om att forskaren ber om samtycke till medverkan i studien. Då deltagare är under 15 år ska även vårdnadshavare lämna samtycke. Konfidentialitetskravet innefattar att medverkande individer och verksamheter hålls anonyma och inte kan identifieras av utomstående. Nyttjandekravet innebär att insamlade uppgifter och personuppgifter endast får användas i forskningssyfte.

Vi kontaktar vårdnadshavare där vi beskriver vad vår studie handlar om samt där vi ber om samtycke till deltagande. Vi informerar och frågar även barnen. Det är viktigt att barnen känner en trygghet för att delta i studien samt att de är medvetna om att de kan avbryta sitt deltagande. Stor vikt läggs vid konfidentialiteten gentemot de som deltar i studien. Detta gäller även de berörda verksamheter och skolor som väljer att ställa upp.

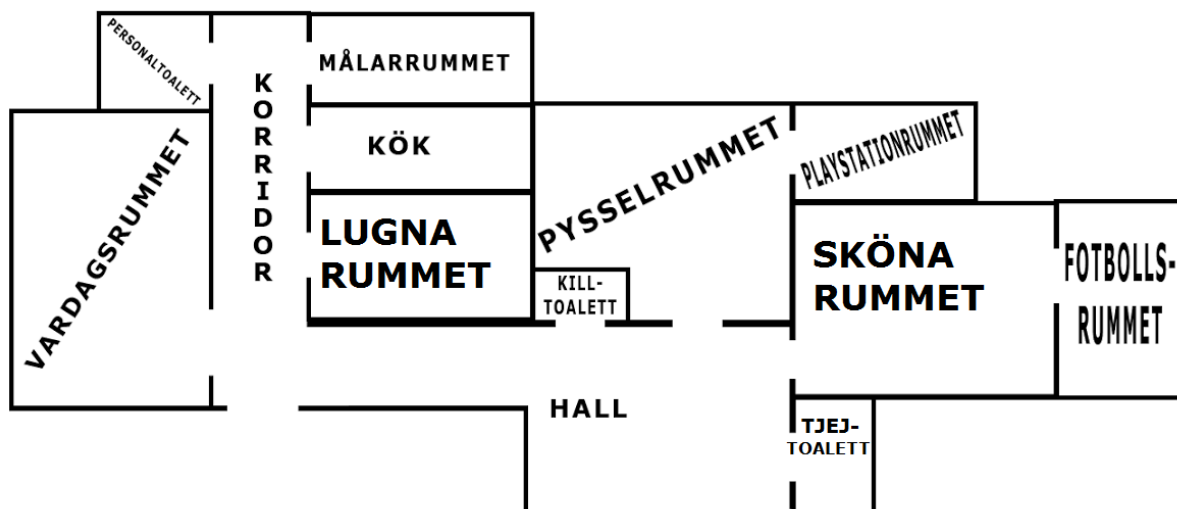
5 Resultat och analys

Som vi redogjorde för i kapitel 1 var vi intresserade av att undersöka barns möjligheter till inflytande över regler på fritidshemmet. I detta kapitel kommer studiens resultat att presenteras. Vi har i analysen av vårt empiriska material kunnat urskilja två övergripande teman vilka vi kommer att redogöra för.

Vi inleder kapitlet med en beskrivning av lokalerna i det fritidshem där vår studie har ägt rum. Denna beskrivning innefattar de olika rum som fritidshemmet utgör och syftar till att underlätta för läsarens förståelse av barnens utsagor. Beskrivningen är således att betrakta som bakgrundsinformation och lokalerna har inte legat till underlag för analys. Vi presenterar därefter två överliggande teman som vi har kunnat urskilja ur empirin. Det första temat, som presenteras under rubriken ”Att tänja på regler”, handlar om hur barnen resonerar kring regler i fritidshemmet och hur reglerna är knutna till en social och situerad kontext där faktorer såsom tid, rum och personer spelar in. Det andra temat: ”Vad är en regel?”, berör hur barnen positionerar sig i relation till barn som social kategori samt hur deras upplevda inflytande är villkorat av faktorer såsom aktiviteter och barnens syn på barndom.

5.1 Beskrivning av fritidshemmet

Fritidshemmet rymmer sju rum och kök. Varje rum i fritidshemmet utmärks av ett tema som initierar vilka typer av aktiviteter som föredras i rummet. *Vardagsrummet* är det rum som de flesta av våra informanter uttrycker att de spenderar mest tid i. Rummets syfte är att inspirera till en avslappnad hemmiljö med en stor soffa och en projektor för filmvisning. Informanterna beskriver att de aktiviteter som främst förekommer i rummet är *Ipad*- och brädspel, pyssel och samtal. *Lugna rummet* är det rum som informanterna beskriver som rekreation och vilorum och där aktiviteter av det lugnare slaget så som läsning och måleri anses lämpande. I rummet finns en soffa och ett mindre bibliotek med diverse magasin, serietidningar och böcker. *Sköna rummet* uttalar informanterna som ett rum som liknar det lugna rummet fast där aktiviteter av ljudligare slag så som musiklyssnande och partyn är möjliga. Rummet består av en öppen golvyta med en tresitsig soffa längs med väggen. *Fotbollsrummet* är ett litet avskilt rum i bortersta ändan av fritidshemmet. I rummet finns ett bordsfotbollspel och väggarna är dekorerade med affischer på fotbollsspelare och lag. Informanterna menar att fotbollsrummet erbjuder möjligheter till högljudda aktiviteter. *Pysselrummet* är det rum som erbjuder pyssel och skapande aktiviteter. Rummet figurerar även som mötesrum vid fritidshemmets samlingar. I anslutning till pysselrummet ligger *Playstationrummet* som är det rum där fritidshemmets playstationkonsol med tillhörande soffa och TV är placerat. Fritidshemmet har även tillgång till ett mindre *Kök* där barnen ges möjlighet att göra smörgåsar till mellanmål. Runt om i fritidshemmet finns pojk- respektive flicktoaletter utplacerade.

Figur 1. Karta över fritidshemmet

5.2 Att tänja på regler

I samtalen med barnen har resonemang kring tänjande och utmanande av regler kunnat urskiljas som ett återkommande tema. Barnens utsagor illustrerar hur barnen upplever regler som bundna till en social och situerad kontext. Ett första illustrerande exempel kan ses i utdraget nedan, där barnen uttrycker att det går att tänja på regler när en vikarie är på plats instället för den ordinarie personalen:

Utdrag 1 (Intervju 2)

Tommy: för det mesta så är det att vikarien inte vet om alla regler

Intervjuare: mm precis... och vad kan hända då?

Tommy: då kan man hoppa i soffan

Intervjuare: då kan man hoppa i soffan

Emil: (fniss)

Intervjuare: händer det att ni ibland hoppar i soffan när det är vikarier här?

Tommy: ja

Emil: ja

Tommy resonerar kring att vikarier ”inte vet om alla regler” vilket inbjuder till aktiviteter som vanligtvis inte är tillåtna. Detta visar på att den ordinarie personalen, som känner till reglerna, också upprätthåller reglerna i verksamheten. När den ordinarie personalen är frånvarande förändras regelns sociala kontext. När en vikarie tillfälligt ersätter den ordinarie personalen och som inte har kännedom om verksamhetens regler ger detta barnen en möjlighet att utmana de rådande reglerna. Detta visar på att regeln inte är en gemensam överenskommelse. I ovanstående utdrag kan vi urskilja *personer* som en faktor i regelns sociala kontext. Corsaros (2005) begrepp sekundära anpassningar hävdar att barnen utmanar regler för att återta makten över sin vardag. Vi menar att det kreativa inslag av barnens regelbrott i detta exempel tyder på att barnen förhåller sig till vuxenvärldens regler, tar dem till sig men agerar också utifrån sitt eget medborgarskap då de väljer att kringgå dem.

Följande utdrag är ytterligare ett exempel på hur barnen visar på kreativa sätt att kringgå regler som de vuxna har bestämt. Barnen berättar om att de har iakttagit hur andra barn i verksamheten utmanar de rådande reglerna om att man inte får spela *Ipadspel* med

tolvårsgräns. Även här kan man se att pedagogen är en betydande faktor i den situerade kontexten kring regeln.

Utdrag 2 (Intervju 1)

Intervjuare: Har ni sett att några bryter regler utan att någon vuxen har sett det?

Birk: ja ja JA! Dom brukar så här spela det och sen när fröken kommer stänger dom precis av det så byter dom och kollar typ inne på youtube... jag har sett asmånga göra det

Under en av samtalspromenaderna med några av informanterna berättade de om ett tillfälle då de skulle städa i det så kallade *lugna rummet*. Under tiden som de städade skapade barnen en lek där de begravde varandra med kuddarna i soffan. Vi ställde frågan om detta var ett brott mot regler i det aktuella rummet.

Utdrag 3 (Samtalspromenad 4)

Intervjuare: men, bröt ni mot reglerna då?

Anton: Aa

Intervjuare: mm...

Lina: Fast vi skulle ju städa så ingen annan skulle ju vara där då... Fast, jaa...

Anton: Aaa

Intervjuare: Det var lite specialtillfälle, så där?

Lina: eh, ja...

Ur barnens svar framkom att i den givna situationen ansågs regelbrottet vara legitimt då det inte befann sig några andra i rummet som kunde störas av deras lek samt då barnen hade ett uppdrag i att städa rummet. I denna situation beskriver Lina hur barnen tog makten att frånga den gällande regeln att man inte får brottas och väsnas i det lugna rummet. Hon förklarar utmanandet av regeln genom att berätta att: ”vi skulle ju städa så ingen annan skulle ju vara där då”. Utdraget visar på *rummet* som en kontextuell faktor i barnens förhållande till regeln i fråga. Barnen förhåller sig till regeln om att det ska vara lugnt i det lugna rummet men omförhandlar den regeln, tillsammans inom kamratgruppen, då den sociala kontexten är förändrad. Barnen ser det som legitimt att tänja på regeln då det inte finns någon annan i rummet som kan störas samt att de har ett uppdrag att städa rummet. Barnen visar här att de inte endast är passiva mottagare av de regler som styr verksamheten. Corsaro (2005) framhåller att barn förhåller sig till vuxenvärlden och tolkar den inom sina kamratkulturer. Han menar att barn bör ses som aktiva medskapare av den kultur de verkar i.

Det framkommer även i ett av samtalen att pedagogerna i verksamheten tänjer på regler vid vissa tillfällen. Vid ett flertal samtal uttrycker barnen att deras speltid kan förlängas vid till exempel lov, studiedagar eller när det regnar ute.

Utdrag 4 (Intervju 6)

Alfred: vi får spela alla dagar utom på fredagar

Berra: fast det kan ju bli typ lika lång tid då...

Intervjuare: får ni spela idag då? Idag är det ju fredag?

Alfred: ja vi fick spela idag eftersom vi ska vara här hela dagen ((skolan har studiedag))

I detta exempel kan vi urskilja *tid* som en kontextuell faktor i regelns natur. Som Corsaro (2005) påpekar är regler alltid bundna till en social kontext och kan omförhandlas från

situation till situation. Pedagogerna i ett av citaten ovan visar på detta då de är villiga att omförhandla reglerna vid till exempel en studiedag då barnen befinner sig i fritidshemmet under hela dagen.

En regel som en 1/3 av informanterna i vår studie väljer att lyfta fram är den att det i samtliga av skolans lokaler råder ett skoförbud. Några av barnen diskuterar denna regel och att den ibland bryts mot. I dessa fall rör det sig oftast om att det är barn som bryter regeln. I följande exempel resonerar Anton kring regelbrottens möjliga motiv.

Utdrag 5 (Intervju 4)

Intervjuare: Gör man det då för att man... inte orkar ta av sig eller varför tar man, eller varför går man in med skor?

Anton: Man vill inte, man, orkar inte. Man tycker det e typ coolt att gå runt och bryta reglerna...

I utdrag 5 resonerar Anton kring hur vissa barn väljer att bryta mot skoförbudet. Han uttrycker att detta regelbrott kan anses vara ”coolt” inom vissa grupper av barn. Att vara ”cool” i denna situation tolkar vi som en indikation på att det inom vissa kamratgrupper i verksamheten är ett tecken på status att bryta mot regler. Vi drar här paralleller till Corsaros (2005) begrepp interpretativ reproduktion. Corsaro belyser den kollektiva aspekten av hur socialisation sker. Lärande av regler kan här ses som en del av socialisationen och något som sker i gemenskap med andra. I utdraget kan vi även se hur både rum och personer är en del av den sociala kontexten som är knuten till regeln om skoförbud inomhus. Regeln är knuten till skolans inomhusområde och personerna inom barnens kamratkulturer är viktiga faktorer.

5.3 Vad är en regel?

I våra intervjuer har vi ställt frågan till samtliga informanter om vad regler innebär för dem. Barnens resonemang kring frågan har till största del handlat om vad man *får* och *inte får* göra. I följande exempel uttrycker Birk detta tydligt i sin förklaring av ordet regler.

Utdrag 6 (Intervju 1)

Intervjuare: ... vad tänker ni när jag säger regler? Vad tänker ni på då?

Birk: eeh jag tänker typ att... på olika lekar om man har olika regler och i skolan har man olika regler till exempel att räkna upp handen och inte prata rätt ut.

Intervjuare: det är en... absolut

Birk: vad man får och inte får göra till exempel

I ovanstående intervjuutdrag uttrycker Birk sina tankar kring regler genom att beskriva de i termerna vad man ”får och inte får göra”. Orden *får* och *får inte* är återkommande i samtliga intervjuer och är ett uttryck som enligt oss indikerar på att regler är något som bestäms uppifrån, av pedagoger eller rektor. Vårt antagande förstärks när vi frågar barnen vem som bestämmer på fritidshemmet. Barnens utsagor visar då på en uppfattning av att regler beslutas av pedagogerna.

Utdrag 7 (Intervju 1)

Intervjuare: Eehm. Vem är det som bestämmer reglerna?

Birk: det är((Lisa)) och((Margot))

Mattis: pedagogerna!

Intervjuare: pedagogerna?

Birk: och rektorn så klart!

Mattis: näe hon har väl inte nånting med det här och göra? Eller alltså rektorn säger så här liksom eller kanske säger så här att... dom kanske... hon kanske har nått papper med några regler som är typ självklara och sen får dom (pedagogerna) bestämma de andra. Vad som ska va här liksom. Vad man får och inte får göra. Men alla självklara grejer tror jag rektorn bestämmer.

Citaten ovan visar på barnens upplevelse av att det är de vuxna på skolan som bestämmer vad barnen får och inte får göra. Barns resonemang kring att det är pedagogerna som bestämmer reglerna är något som förekommer i samtliga av våra samtal. I utdrag 7 uttrycker även informanterna en förståelse kring att rektorn är delaktig i somliga beslut som rör deras verksamhet. Vi finner det intressant att notera att barnen sällan beskriver sig själva eller andra barn som delaktiga i besluten.

Vi har också ställt frågan: finns det regler som ni har fått vara med och bestämma? Utefter informanternas svar har vi kunnat utskilja undantag från vår uppfattning om att barnen inte upplever att de är delaktiga i beslut som rör regler. I anslutning till frågor om vilka regler som barnen får bestämma berättar informanterna, i hälften av samtalen, om aktiviteter på fredagar. Vid dessa tillfällen får en grupp barn möjlighet att planera för och leda en aktivitet där resten av barngruppen deltar. Vid en av våra samtalspromenader uttrycker Alfred följande:

Utdrag 8 (Samtalspromenad 6)

Alfred: på fredagar har vi så här alltid aktiviteter... och då så brukar, då så får barnen bestämma. Så har dom en lapp inne i vardagsrummet där inne... där man ska skriva vad... då är det en som bestämmer vad man ska göra på fredagar och det måste... det är till barnen.

Vi har valt att ta med denna utsaga då det visar på något som flera informanter har pekat på. Att förståelsen av regler också berör de aktiviteter som finns tillgängliga i fritidshemmet. Vi drar här kopplingar till Thornbergs (2013) kategorier av regler där han beskriver strukturerande regler. Sådana regler syftar till att genomföra och upprätthålla aktiviteter. På frågan om vilka regler barnen får vara med och bestämma beskriver Alfred i utdrag 8 en situation där han uttrycker att barnen har inflytande över aktiviteter i fritidshemmet. Under fredagarna ges barnen möjlighet till att strukturera och bestämma förutsättningar för egenvalda aktiviteter. Ur barnens utsagor tolkar vi att deras upplevda inflytande är begränsad till aktiviteter.

Nedanstående utdrag är ett ytterligare exempel på hur barnen lyfter fram aktiviteter när de talar om inflytande. Ett frekvent återkommande tema i barnens utsagor handlar om hur barnen på fritidshemmet har varit delaktiga i beslutande av vad de olika rummen i verksamhetens lokaler ska heta, samt vilka aktiviteter som föredras i respektive rum.

Utdrag 9 (Intervju 1)

Intervjuare: Vem har bestämt vad dom olika rummen ska heta och vad man ska göra där?

Mattis: ja, det e...

Birk: Det e vi!

Intervjuare: Det e ni?

Birk: Aa

Per: Nja... a, jag var inte med och bestämde men...
Mattis och Birk: Inte jag heller.

Något som vi ytterligare finner intressant med ovanstående utdrag är att barnen visar på att de är överens om att det är barnen som har bestämt rummets namn och användningsområde. Samtidigt visar det sig att ingen av informanterna varit delaktiga vid tillfället då beslutet togs. Vi gör tolkningen att när barnen i exemplet pratar om *vi* avser de alla de barn som deltar i fritidsverksamheten. De är tveksamma till sin egna personliga delaktighet i beslutet men positionerar sig själva inom den grupp som utgörs av barnen i verksamheten.

5.3.1 ”Barn i vår ålder vet inte sitt egna bästa”

Under denna rubrik vill vi belysa informanternas utsagor angående inflytandet och delaktighet i fritidshemmets utformande av regler. Ett flertal av barnen pratar om att de både förväntar sig och accepterar att det är de vuxna i verksamheten som bestämmer reglerna. Under våra intervjuer uttrycker barnen att de är medvetna om det maktförhållande som finns mellan barn och vuxna. Vi kan även urskilja en brist på förtroende för sin egen eller för barnens, som social kategori, förmåga att kunna fatta beslut som rör regler i verksamheten. Följande utdrag är ett exempel på detta.

Utdrag 10 (Intervju 4)

Intervjuare: Mm. Så det e, tycker ni det e bra att det e nån annan som bestämmer reglerna?
Anton: Aa, det e lite skönt.
Lina: Aa för det, annars vet jag inte hur det hade blivit.

Anton och Lina ger uttryck för ett reflekterande förhållningssätt till de vuxnas regler. Lina uttrycker också en misstro mot att barnen i verksamheten skulle vara kapabla att besluta om regler i fritidshemmet. Vi anser att Corsaros (2005) tankar, om att barn ständigt förhåller sig till vuxenvärlden när de gör sina tolkningar av sin omvärld, är intressanta i ljuset av Anton och Linas resonemang. Vi kopplar även ovanstående resonemang till Corsaros idéer om hur barndom kan ses ur en permanent aspekt, som en social kategori. Genom denna aspekt kan vi förstå barnen som aktörer som deltar i skapandet och reproduktionen av sin omvärld.

Ett ytterligare exempel på hur barnen resonerar kring deras delaktighet i skapandet av regler är följande utdrag.

Utdrag 11 (Intervju 5)

Intervjuare: men är det...det låter när ni pratar som att det är på nått sätt som det är dom vuxna som bestämmer många av reglerna så?
Pelle: mm det är inte demokrati det är diktatur på detta fritidset
Intervjuare: jasså ok... hur kommer det sig då tror ni? Att det är så?
Pelle: jag vet faktiskt inte riktigt
Melker: näe jag vet inte heller
Pelle: det är väl att barn i vår ålder vet inte sitt egna bästa
Melker: näe

Att de inte får vara med och bestämma reglerna är något som Pelle uttrycker som diktatur. Här blir vuxenvärldens regler något som han liknar vid en diktatur och där han i sin position som barn inte har någon demokratisk rätt till inflytande eftersom ”barn i vår ålder vet inte sitt

egna bästa”. Detta är något som visar en tilltro till de regler som tillskrivs vuxnas beslut på fritidshemmet. Qvortrup (1987) beskriver barndom som en diskriminerad minoritetsgrupp i samhället. Han menar att barns medborgerliga rättigheter är begränsade och lyfter fram vuxnas föreställningar om barns behov och rättighet till beskydd som en faktor till det. Vi tolkar Pelles resonemang som att han är medveten om en rådande syn på barn som blivande medborgare, som människor som ännu inte äger kunskaper som krävs för att fullvärdigt utöva sitt medborgarskap. Han positionerar sig till barndom som socialkategori. Vi kopplar detta till Johanssons (2005) redogörelse för begreppsparerna beings och becomings. Pelle belyser i exemplet en förväntan på vuxna att fostra barn till ett framtida samhälleligt deltagande. Barn ses då som becomings och barndomen som en transportsträcka med vuxenlivet som mål.

5.3.2 Varför finns regler?

Informanterna redogör i följande utdrag om reglers förekomst i fritidshemmet och resonerar kring hur de uppkommer samt vad de har för motiv. Föreställningen om att pedagogerna bestämmer regler utefter hälso- och säkerhetsaspekter är vanligt förekommande i våra informanternas utsagor. Detta visar sig bland annat genom barns utsagor om att man inte får springa inomhus då man kan skada sig och skyddande regler såsom att spela online-spel där barnen kan utsättas för svordomar och kränkningar. När vi talar om skyddande regler utgår vi från Thornberg (2013) som menar att dessa handlar om att förebygga olycks- och skaderisker samt säkerhet och hälsa.

En regel som alla informanter i studien återkommer till vid flertalet tillfällen är det faktum att de i fritidshemmet har en regel som innebär att barnen får spela *Ipadspel* en halvtimme per dag under sin vistelse i verksamheten.

Utdrag 12 (Intervju 1)

Intervjuare: vet ni varför den regeln finns?

Birk: ja för det finns flera aktiviteter man får göra eller det finns så man inte ska sitta hela tiden på sin rumpa och spela.

Mattis: också att man mår bra av och liksom... vi kommer ju... vi slutar vanligtvis runt två och jag brukar gå hem klockan fyra och om man sitter i två timmar och spelar i rad... då mår man inte jättebra om man skulle göra det varje dag förutom på lördagar och söndagar då man inte är på fritids

Birk: ja precis (instämmande)

Intervjuare: du menar att det kanske är lite... lite har med hälsa och göra att man inte mår bra av att spela för länge?

Mattis: ja det är nog smart. Det tror jag... jag tror fritidsfröknarna tänker så eller pedagogerna tänker så

Här visar Mattis att han är medveten om pedagogernas värderingar kring regler. Barnen i ovanstående intervju utgår från en hälsoaspekt då de ska förklara de vuxnas motiv med regeln. Som vi tidigare nämnt så belyser Qvortrup (1987) en syn på barn och barndom som en diskriminerad minoritetsgrupp i samhället. Barnens medborgerliga rättigheter är begränsade vilket lyfts fram i de vuxnas föreställningar om barns behov samt deras rätt till beskydd. I vårt utdrag ovan kan vi se hur Birk och Mattis resonerar kring hur deras rättighet till att själva avgöra hur länge de kan ägna sig åt att spela på *Ipad* begränsas av de vuxna i verksamheten. Barnen uttrycker en förståelse kring säkerhetsaspekter som de tror att pedagogerna lutar sig mot då de reglerar spelandet.

Följande utdrag utgör ett ytterligare exempel på hur barns rättigheter begränsas och där beskyddande av barn uttrycks som bidragande faktor. Här samtalar vi om regler som handlar om att man inte får ta med godis till fritidshemmet.

Utdrag 13 (Intervju 2)

Intervjuare: varför tror ni att den regeln finns eller hur kommer det sig att den regeln finns att man inte får ha godis på fritids?

Tommy: för att det är socker och dom kanske tror att man får en sockerchock kanske?

Intervjuare: får en sockerchock? Vad händer när man får en sockerchock?

Tommy: man dör!

Emil: man blir helt stirrig

Intervjuare: dör man?

Tommy: näe... Man blir jättepigg och sen så vill man... då kan man springa jättemycket och så... då börjar man liksom göra typ... om man äter socker då så kan man ju börja springa och hoppa och sånt där som man inte får då för att man är så pigg

I ovanstående utdrag visar Tommy på en medvetenhet om att regeln om godis på fritidshemmet kan ha skyddande motiv. När han säger ”dom kanske tror att man får en sockerchock” hänvisar han till de vuxna som har bestämt regeln och uttrycker en möjlig bakgrund till godisförbudet. Han visar också på att det kan finnas skiljande uppfattningar, barn och vuxna emellan, angående hur socker påverkar kroppen. Tommy ger även uttryck för att godisätande kan medföra att barnen blir pigga till den grad att de riskerar att bryta mot andra regler i fritidshemmet. Han talar om regelbrott såsom att springa och hoppa vilka vi väljer att beskriva som strukturerande regler utefter Thornbergs (2006) kategorier.

Flera av informanterna resonerar även kring hur en regel kan skapas som en följd av att en annan regel bryts. Ett exempel på detta som återkommer i flera samtal är hur några barn fick en smörgås att börja brinna i fritidshemmets mikrovågsugn. Efterdyningarna av detta blev att pedagogerna införde en regel om att begränsa användandet av mikron för samtliga barn i verksamheten.

Utdrag 14 (Intervju 3)

Madicken: Det här med till exempel mikrofritt på tisdagar och torsdagar...

Elisabet: (samtidigt) Det var för att för många åt mackor, för att det tyckte det var gott...

Abbe: ... det var några, det typ, hade bränt upp några mackor så att dom blev helt svarta.

Madicken: också åt alla för mycket...

Elisabet: Det var en kille som hade mikrat knäckebröd och då började det brinna i mikron...

Intervjuare: Ok?

Samtliga: (skrattar)

Elisabet: så då fick vi inte använda mikron...

I exemplet ovan resonerar informanterna om bakgrunden till begränsningen av användandet av mikrovågsugnen. Barnen lyfter fram olika situationer, som inträffat tidigare, som möjliga motiv till varför de inte får använda mikron i samma utsträckning som innan. Vi tolkar barnens utsagor om tidigare händelser som ett uttryck för att de söker förståelse kring varför regeln existerar. Informanterna uttrycker en brist på förståelse kring regeln. Vi gör således tolkningen att barnen inte upplever delaktighet i beslutandet av regeln. Regeln är inte en gemensam överenskommelse.

Vid en av våra samtalspromenader i fritidshemmet uppstod ett samtal kring toaletterna i verksamheten som är uppdelade i tjej- respektive killtoaletter. På dörrarna är tydliga lappar uppsatta för att minimera möjligheterna att gå in på fel toalett.

Utdrag 15 (Samtalspromenad 1)

Mattis: Nä men alltså det e... det hör till, nästan, tycker jag.

Intervjuare: Mm?

Birk: ja

Intervjuare: Du tycker att det e en sån vanlig, självklar regel?

Mattis: A, det tycker jag. Att man, alltså det e, man, a det... alla på det här fritidset kan läsa, man ser att det står killtoalett och tjejtoalett liksom.

När Mattis beskriver regeln om tjej- och killtoaletter som något som "hör till" vilket visar på att regeln är förankrad hos honom. Detta exempel anser vi är intressant i relation till det Thornbergs (2006) beskrivning av värdepedagogik. Från sin studie drar Thornberg slutsatsen att lärares personliga föreställningar av värden och normer präglar pedagogiken som de genomför. Enligt skolans läroplan ska skolan verka för att motverka traditionella könsmonster (skolverket, 2011). Trots det faktum att läroplanen inte styrker könsuppdelade toaletter så existerar regeln på fritidshemmet. Barnen i utdraget ovan har svårt att argumentera för eller förklara varför pojkar och flickor hänvisas till olika toaletter. Mattis talar om markeringen på dörren som en grund för regelns existens. Vi menar att det faktum att barnen i samtalet har svårt för att förklara syftet med regeln visar på att regeln inte har lyfts fram och diskuterats med barnen.

6 Diskussion

6.1 Resultatdiskussion

Utgångspunkten för vår studie har varit att undersöka hur barns inflytande på regler i fritidshemmets verksamhet kan möjliggöras samt vilka former av regler som barnen uttrycker att de kan påverka. Genom att lyfta fram barns röster vill vi skapa kunskap om hur barn uppfattar regler och sitt deltagande i utformningen av dessa.

6.1.1 Regler beroende av den sociala kontexten

Våra analyser visar att barnens relation till regler i fritidshemmet är knutna till en social kontext där *personer*, *rum* och *tid* är utmärkande faktorer. Då den ordinarie personalen är borta ändras den vanliga sociala kontexten och barnen ser då en möjlighet till att tänja på de rådande föreskrifterna i verksamheten. När den personal som barnen anser upprätthåller reglerna inte är närvarande i verksamheten ger det dem en möjlighet att utöva aktiviteter som det inte vanligtvis får lov att göra, vi menar således att regeln utifrån denna sociala kontext är knuten till *person*. Barnens kreativa förhållningssätt att kringgå reglerna anser vi tyder på en önskan om att kunna agera utifrån sina egna premisser. Detta skulle kunna förstås utifrån Corsaros (2005) begrepp: ”sekundära anpassningar”. Begreppet innebär att barnen använder sig utav små regelbrott för att kringgå de vuxnas regler. Genom detta får de möjlighet till att återta en viss makt över sin egen vardag och agera utifrån sitt eget medborgarskap som reflekterande och unika individer. *Rummet* som social kontext tydliggörs i exemplet (Utdrag 3, samtalspromenad 4) där barnen väljer att leka med kuddarna i soffan trots att lugna rummet som de befinner sig i anstiftar till aktiviteter av lugnare slag. Corsaro menar att barn förhåller sig till vuxenvärlden och tolkar den inom sina kamratkulturer. Vi menar att barnen i verksamheten visar detta genom att de inte är passiva i mottagare av regler utan att de är aktiva medskapare av den kultur som de är en del av. *Tiden* framhävs som en situerad och social kontext i exemplet där barnen ges möjlighet att spela sina läsplatlor när skolan har studiedag vilket de i sina vardagliga rutiner inte erbjuds att göra. Enligt Corsaro är reglerna alltid knutna till en social kontext som kan omförhandlas beroende på situationen. Vi anser att barnens benägenhet att utmana vissa av de rådande reglerna är en väg för dem att möta sin omvärld då de är sociala aktörer som är med och formar den kultur de lever i. Teorier om barnet som ”becoming” (Johansson, 2005), den blivande medborgaren, tydliggörs då regler skapas för att skydda eller förhindra barnen i verksamheten att agera själva. Många av de regler som styr verksamheten är baserade på vad barnen får och inte får göra och har vid vissa tillfällen genererats på grund av regelbrott eller av hälsoaspekter. Reglerna som skapas på grund av regelbrotten indikerar att barnen är sociala medskapare som påverkar verksamheten de befinner sig i.

Genom informanternas utsagor kan vi se antydningar på att barnen i verksamheten har en påverkande faktor på reglerna i fritidshemmet, samtidigt som de sällan uttrycker ett medvetande kring det. En förutsättning för pedagogers möjligheter till att göra barnen delaktiga är att tillskriva barnen rätten till sin egen kultur samt att deras delaktighet och påverkan på sin situation tas på allvar (Pramling Samuelsson och Sheridan, 2003). Att personalen i verksamheten arbetar med barns perspektiv inbjuder barnen till att aktivt delta i utformningen av verksamheten.

6.1.2 Inflytande villkorat till strukturerande regler och aktiviteter

Under våra samtal har vi kunnat urskilja ett mönster i barnens utsagor angående när de upplever delaktighet i formandet av regler i verksamheten. Under samtalen har många av informanterna valt att lyfta fram något som vi har valt att kalla för ”fredagsaktiviteter”. Varje fredag får en grupp med barn, som har anmält intresse genom att skriva upp sig på en lapp, bestämma och genomföra en aktivitet för de övriga barnen i verksamheten. Informanterna resonerar kring regler och dess koppling till att bestämma. De uttrycker att det är pedagogerna i fritidshemmet som för det mesta bestämmer och beslutar om vilka regler som ska finnas på fritidshemmet men pekar också på tillfällena då barnen ges möjlighet till deltagande i reglering av aktiviteter. Ett annat exempel på detta är när flera av barnen talar om namnen på de olika rummen som utgör verksamhetens lokaler. Här uttrycker informanterna att det är barnen som grupp som har bestämt dessa namn. Rumsnamnen ger också en hänvisning till vilka aktiviteter som förespråkas i respektive rum. Genom barnens resonemang kring deras möjlighet till medbestämmande i skapandet av regler, kan vi se att deras upplevda inflytande är villkorat till aktiviteter som finns tillgängliga för barnen i fritidshemmet. När vi kopplar dessa tankar till vår forskningsfråga om vilka regler som barnen upplever att de har inflytande på kan vi se hur regler som strukturerar barnens aktiviteter blir framträdande. Skyddande regler, såsom begränsad speltid för *Ipad*, beskrivs däremot av barnen som vuxenbestämda.

6.1.3 Barndomssynens roll i barnens vardagspraktik

Genom våra analyser av den insamlade empirin gör vi tolkningen att barnens uppfattning av barndom har betydelse för praktiken i det aktuella fritidshemmet. Ett flertal av informanterna ger uttryck för en brist på förtroende för att barnen i fritidshemmet är kapabla till att ta beslut som rör regler på fritidshemmet. I utdraget där Pelle (Utdrag 11, Intervju 5) säger att barn inte vet sitt eget bästa har vi i vår analys tolkat att hans utsaga kan ses ur flera perspektiv. Å ena sidan kan han tänkas prata utefter sina egna erfarenheter och tankar om huruvida barn i hans ålder är kapabla till att bestämma i fritidshemmet. Å andra sidan kan han tänkas förklara hur han tror att vuxna ser på barnens kompetenser till att fatta viktiga beslut. Det skulle även kunna vara en kombination av dessa perspektiv. Vi anser dock att utsagan är ett exempel på hur barndomssyn spelar en viktig roll i barnens vardagspraktik i fritidshemmet. Corsaro (2005) menar att barndom utgör en social struktur i samhället, en kategori av människor som definieras i förhållande till vuxenvärlden. Författaren lyfter också fram att barn är aktiva och reflekterande medborgare. I våra analyser kan vi se att Pelle positionerar sig själv i relation till barndom som en social kategori. Pelle ger uttryck för en förståelse kring hur barndomen, som samhällslig struktur, förhåller sig till vuxenvärlden och den maktposition som vuxna besitter i relation till barn.

Något som vi anser är intressant, inte endast för exemplet om Pelle utan för hela vår studie, är Qvortrups (1987) beskrivning om barn som en diskriminerad minoritet. Han menar att vuxenvärlden tillskriver barn egenskaper som till exempel innebär en stämpling av barn som omogna, kognitivt utvecklade och fria från ansvar. Denna stämpling leder enligt författaren till svårigheter för barn att strida för sina medborgerliga rättigheter. Det är svårt för barn att förstå att de kan vara någon annat än oansvariga. Författarens redogörelse för en syn på barn som human becoming är intressant för vår diskussion då begreppet visar på hur barns medborgarskap ifrågasätts. Många av barnen i vår studie uttrycker att det är pedagogerna som bestämmer reglerna i fritidshemmet vilket barnen också förväntar sig att pedagogerna ska göra. En av våra forskningsfrågor handlar om hur barns inflytande på regler kan möjliggöras i fritidshemmet. Utefter barnens utsagor och vår teoretiska bakgrund kan vi dra slutsatsen att barns syn på barndom har stor betydelse för hur de kommer att sträva efter att tillägna sig sina

rättigheter till inflytande på verksamheten. Olsson (2012) lyfter fram regler som en viktig aspekt av barns levda medborgarskap. Regler föreskriver hur människor ska förhålla sig till samhället genom rättigheter och skyldigheter. I linje med Olssons idéer visar våra analyser av barnens utsagor på att regler utgör en viktig del av barnens vardagspraktik i fritidshemmet.

6.2 Metoddiskussion

Vi har i vår studie använt oss av samtalspromenader och intervjuer med barn som metod. Intervjuerna som vi gjort med barnen har varit halvstrukturerade vilket har gett oss möjlighet till samtal där barnen har möjlighet till att delvis styra samtalsämnen. Detta ställer dock krav på forskaren, som samtalsledare, att hålla kvar samtalet inom det ämne som ska undersökas. Vi märkte ibland av svårigheten att hålla samtalet inom vårt ämne. I dessa fallen kan vi se att det rådde en osäkerhet oss forskare emellan, då vi inte hade en uttalad struktur om vem av oss som skulle säga vad. En möjlighet för utveckla våra samtal skulle kunna vara att låta vår intervjuguide innefatta en tydligare uppdelning av vem som presenterar frågorna. Å andra sidan skulle en tydligare uppdelning möjligtvis bidra till att samtalet inte blir lika naturligt och avslappnat.

Vid ett av våra samtalstillfällen drog samtalet ut på tiden och vi märkte att barnen blev trötta. Detta medförde att vi valde att inte genomföra den efterföljande samtalspromenaden. För att inte samtalspromenaderna ska riskera att bli eftersatta har vi diskuterat i efterhand om vi skulle ha förlagt dessa vid ett annat tillfälle. Vid de övriga tillfällen, där samtalspromenaderna efterföljde samtalen, anser vi dock att detta medförde ett bra flöde i insamlandet av empirin.

6.3 Implikationer för den pedagogiska praktiken

Vi anser att resultaten av vår studie kan vara till hjälp för lärare och pedagoger i fritidshem när det kommer till att möjliggöra barns delaktighet och inflytande på verksamheten. Studien syftar inte till att ge en generell bild av hur barn i fritidshem resonerar kring regler och inflytande. Vi lyfter dock fram några barns röster och visar på hur dessa barn resonerar kring upplevelser av inflytande på regler vilket kan bidra till ökad förståelse kring hur undervisningen i fritidshemmet kan främja barnens deltagande i verksamheten. Arnér styrker detta genom sin forskning då hon hävdar att en verksamhet som är allt för reglerande bidrar till att barnen hindras från att få inflytande och ansvar (2006).

För lärares och pedagogers yrkesroll anser vi att resultaten från vår studie kan bidra med att vidga förståelsen av hur synen på barndom kan påverka hur barnen i fritidshemmet upplever och realiserar sitt inflytande och deltagande i verksamheten. Studien kan också ses som ett bidrag till att ge en bild av vilka kategorier av regler som existerar i fritidshemmet och i vilken mån barn ges möjlighet att påverka dem. Regler utgör en stor del av barnens vardag och våra resultat visar på vikten av att lyfta fram olika former av regler i diskussionen kring barns inflytande på verksamheten.

6.4 Förslag på fortsatta studier

Vår studie har syftat till att undersöka regler utifrån barns perspektiv vilket har gett en bild av deras förståelse och upplevelser kring ämnet. För att skapa en bredare förståelse kring fritidshemmets regler i relation till barns inflytande skulle en studie ur verksamhetens lärares och pedagogers perspektiv vara intressant. Genom samtal har vi undersökt hur barn resonerar kring regler. Vi anser att det hade varit intressant med en mer fördjupad studie kring barns delaktighet i formandet av regler där även observationer som metod utgör en del av

forskningen. Vad någon säger är inte detsamma som vad den gör, på så sätt tänker vi att observationer skulle bidra till en vidare förståelse för hur regler förhandlas eller utformas i verksamheten.

6.5 Slutkommentar

I vår studie har vi utgått från barndomssociologiska teorier när vi har undersökt barns inflytande på regler. Vår teoretiska bakgrund har gett upphov till frågor hos oss såsom hur barn uttrycker sitt medborgarskap i fritidshemmet som aktiva och reflekterande medskapare av kulturen de lever i. Vi anser att det är av stor vikt att man som verksam pedagog i fritidshemmet arbetar för att ta barns perspektiv för att stärka dem och ge dem en egen röst för att främja det aktiva deltagandet i skolan och i samhället.

7 Referenslista

- Ahrne, G. & Svensson, P. (2011). *Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen*. I G. Ahrne & P. Svensson, *Handbok i kvalitativa metoder* (s.10-18). Malmö: Liber.
- Arnér, E. (2006). *Barns inflytande i förskolan - problem eller möjlighet för de vuxna?: en studie av ett utvecklingsarbete och dess betydelse för att förändra pedagogers förhållningssätt till barns initiativ*. Licentiatavhandling Örebro: Univ., 2006. Örebro.
- Corsaro, W.A. (2005). *The sociology of childhood*. Thousand Oaks: Pine Forge Press.
- Dahlin-Ivanoff, S. (2011). Fokusgruppsdiskussioner. I G. Ahrne & P. Svensson, *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 71-82). Malmö: Liber.
- Eriksson-Zetterquist, U., & Ahrne, G. (2011). Intervjuer. I G. Ahrne & P. Svensson, *Handbok i kvalitativa metoder* (s.36-57). Malmö: Liber.
- Fejes, A. & Thornberg, R. (red.) (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. (1. uppl.) Stockholm: Liber.
- Haglund, B., & Klerfelt, A. (2011) Samtalspromenader - barns berättelser om meningen med fritids. I B. Haglund (Red.), *Fritidspedagogik: fritidshemmets teorier och praktiker*. (s.155-181) Stockholm: Liber.
- Halldén, G. (2003). Barnperspektiv: Ideologi – metodologi. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1-2), 12-23.
- Halldén, G. (2007). Barndomssociologi och möjligheten av ett psykosocialt perspektiv. I G. Halldén (red.), *Den moderna barndomen och barns vardagsliv* (s 25-40). Stockholm: Carlsson Bokförlag.
- Johansson, B. (2005). *Barn i konsumtionssamhället*. (1. uppl.) Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Olsson, Å. (2012) Barns förhållningssätt till regler som uttryck för levda medborgarskap. *Karlstads universitets Pedagogiska Tidskrift*, årgång 8(1), 101-120.
- Pramling Samuelsson, I., & Sheridan, S. (2003). Delaktighet som värdering och pedagogik. *Pedagogisk forskning i Sverige*, 8(1-2), 70-84.
- Prout, A. och James, A.(1997). A New Paradigm for the Sociology of Childhood? Provenance, Promise and Problems. I A. James & J. Prout, (Eds.), *Constructing and reconstructing childhood* (s.7-33). London/New York: RoutledgeFalmer.
- Qvortrup, J. (1987). *The sociology of childhood: introduction*. Esbjerg: Sydjysk universitetscenter.

SFS 2010:800. *Skollag*. Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Skolverket (2011). *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*. Hämtad från: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2575>

Skolverket (2014). *fritidshem*. Hämtad från: <http://www.skolverket.se/publikationer?id=3301>

Thornberg, R. (2006). *Värdepedagogik i skolans vardag: interaktivt regelarbete mellan lärare och elever*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2006. Linköping.

Thornberg, R. (2013). *Det sociala livet i skolan: socialpsykologi för lärare*. (2. uppl.) Stockholm: Liber.

Trost, J. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk- samhällsvetenskaplig forskning*. Vetenskapsrådet. Hämtad från: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Widerberg, K. (2002). *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur.

Willig, C. (2014). Interpretation and analysis. I U. Flick (red.). *The Sage handbook of qualitative data analysis*. Los Angeles: SAGE.

8 Bilagor

8.1 Bilaga 1

Information till vårdnadshavare

Anhållan om tillstånd för att ert barn kan delta i en undersökning inom ramen för ett examensarbete på grundlärarprogrammet vid Göteborgs universitet

Vi är studenter som utbildar oss till lärare vid Göteborgs universitet. Vi skall nu skriva vårt examensarbete som motsvarar 10 veckors heltidsstudier och skall vara klart i maj 2015. Examensarbetets syfte är att få information om hur barn i fritidshem resonerar kring regler och normer i verksamheten samt på vilket sätt de kan utöva inflytande på utformande och beslutsfattande kring regler och normer.

De viktigaste frågorna vi behöver få svar på är:

- ▲ Vad för regler och normer uttrycker barnen att de har att förhålla sig till i fritidshemmet?
- ▲ Vilka former av regler och normer uttrycker barnen att de har möjlighet att påverka?

För att kunna besvara dessa frågor behöver vi samla in material genom intervjuer med barn i fritidshem och genom att delta i samtal samt eventuellt ta del av material som handlar om ert barns fritidshems verksamhet som till exempel lokala trivsel- eller ordningsregler.

I ert fritidshem kommer undersökningen att genomföras under perioden 13/4 – 24/4-2015. Vi vill med detta brev be er som vårdnadshavare om tillåtelse att ert barn deltar i den intervju som ingår i examensarbetet. Alla barn kommer att garanteras konfidentialitet. De fritidshem och de barn som finns med i undersökningen kommer inte att nämnas vid namn eller på annat sätt kunna vara möjliga att urskilja i undersökningen. I enlighet med de etiska regler som gäller är deltagandet helt frivilligt. Ert barn har rättigheten att intill den dag arbetet är publicerat, när som helst välja att avbryta deltagandet. Materialet behandlas strikt konfidentiellt och kommer inte att finnas tillgängligt för annan forskning eller bearbetning.

Vad vi behöver från er är att ni som barnets vårdnadshavare skriver under detta brev och så snart som möjligt skickar det med barnet tillbaka till fritidshemmet så att ansvarig lärare kan samla in svaret vid tillfälle. Sätt således ett kryss i rutan nedan om ni ger ert tillstånd:

Som vårdnadshavare **ger jag tillstånd** att mitt barn deltar i undersökningen

Datum

.....
vårdnadshavares/er underskrift, barnets/elevens namn

Har ni ytterligare frågor ber vi er kontakta oss på nedanstående adresser,
Med vänliga hälsningar,

Alexander Wennergren, gusnilald@student.gu.se
Peter Johansson, gusjohpeam@student.gu.se

Handledare för undersökningen är
Lousie Peterson, lousie.peterson@ped.gu.se

Kursansvariga lärare: Anne Kultti & Nils Hammarén (förskolläraryrket); Björn Haglund (Grundläraryrket, inriktning fritidshem)
e-mail: Camilla.bjorklund@ped.gu.se; Nils.hammaren@gu.se; Bjorn.haglund@ped.gu.se

8.2 Bilaga 2

Intervjuguide

Intervju – Samtal i enskilt rum

- Vad tänker ni på när vi säger regler på fritids?
- Finns det andra regler på fritids än i skolan?
- Har ni regler på fritids?
- Vem eller vilka har bestämt regeln?
- Vad händer om man bryter regeln?
- Hur bestäms reglerna?
- Får ni vara med och bestämma reglerna?
 - Vilka regler får ni bestämma?
 - Finns det regler som ni skulle vilja vara med och bestämma om?

Samtalspromenad

- Vilka platser tycker ni om att vara på?
- Vilka regler finns?
- Varför finns reglerna?
- Har ni varit med och bestämt dessa regler? På vilket sätt?
- Vad händer om man bryter regler?

8.3 Bilaga 3

Förtydligande av transkriptioner

I våra citat betyder tre punkter (...) en längre paus i samtalet. Medans kortare pauser såsom stakningar markerats med kommatecken (,). För att förtydliga gester för läsaren har vi valt att sätta dessa inom parantes (). Dubbla parenteser (()) används när vi som forskare vill förtydliga något som inte ordagrant nämns i empirin eller då vi anonymiserar pedagogerna. För att visa på att vi haft ett samtal med informanterna har vi valt att skriva med uttryck såsom ”mm” och ”e”.